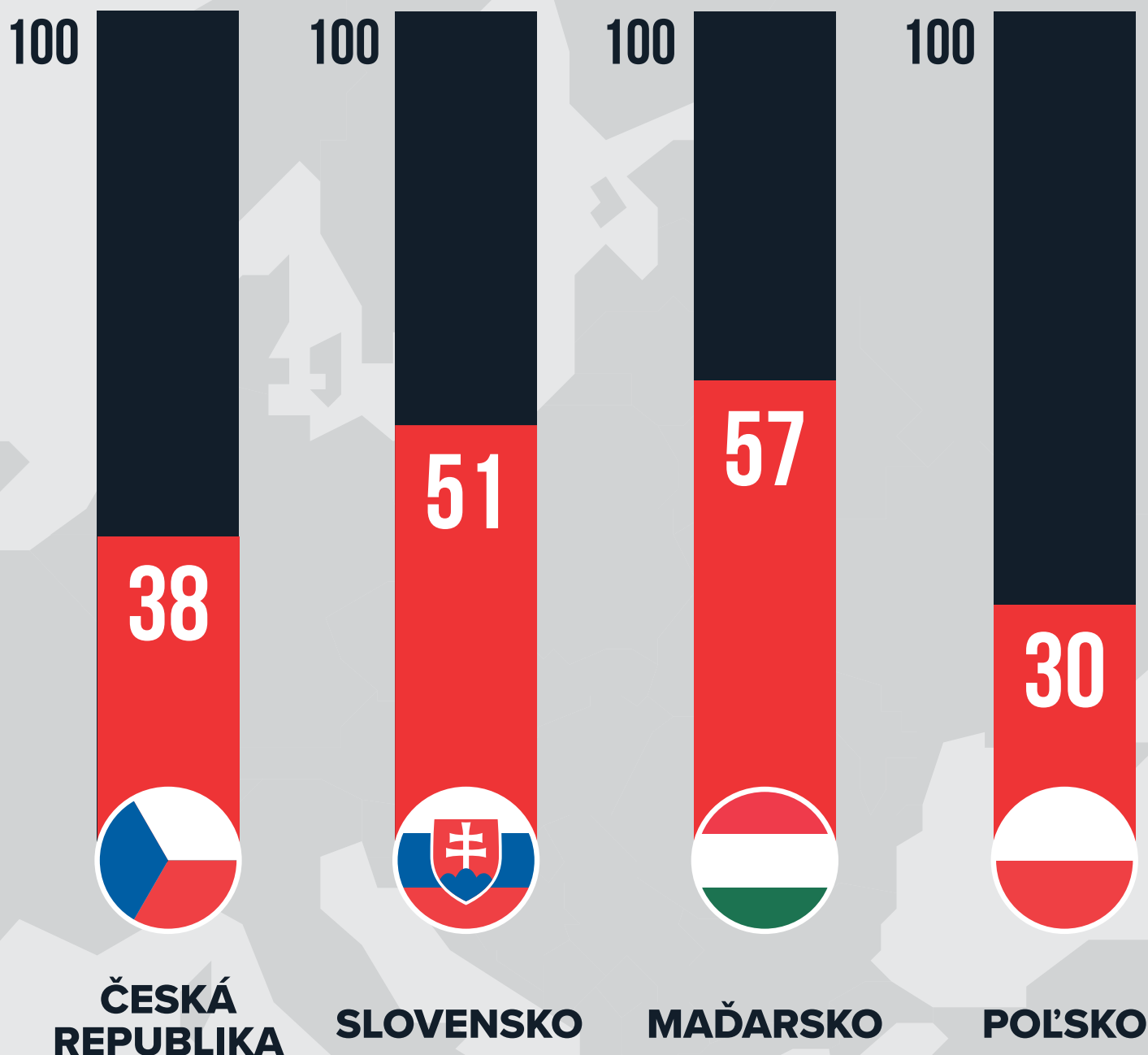

Index zraniteľnosti

HODNOTENIE PODVRATNÉHO VPLYVU RUSKA V STREDNEJ EURÓPE

Index zraniteľnosti – Hodnotenie podvratného vplyvu Ruska v strednej Európe

Globsec Policy Institute, Klariská 14, Bratislava, Slovakia
www.globsec.org

GLOBSEC Policy Institute realizuje výskumné a analytické aktivity súvisiace s meraním vplyvu dezinformácií na demokraciu a zmenu spoločenských postojov v strednej Európe.

Autori:

Daniel Milo, Katarina Klingova, Kinga Brudzinska (GLOBSEC Policy Institute, Slovensko),
Jakub Janda, Veronika Vichova (Evropské Hodnoty, Česká republika),
Csaba Molnar, Bulcsu Hunyadi (Political Capital Institute, Maďarsko),
Andriy Korniychuk, Łukasz Wenerski (Institute of Public Affairs, Poľsko)

Grafika: Peter Mandík, GLOBSEC

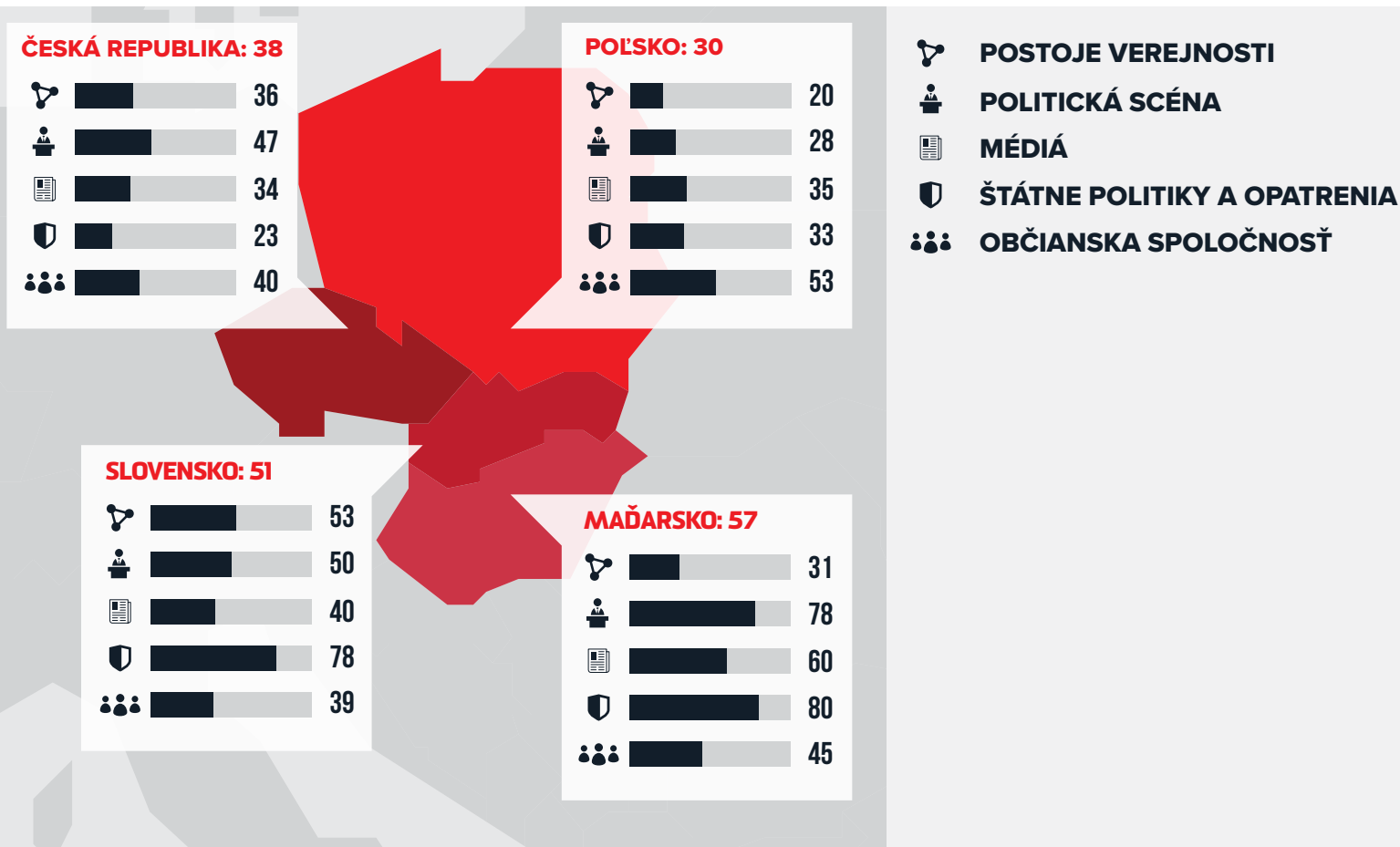
Táto publikácia bola vydaná s podporou National Endowment for Democracy.

© GLOBSEC Policy Institute 2017, všetky práva vyhradené.

GLOBSEC Policy Institute a National Endowment for Democracy nepreberajú žiadnu zodpovednosť za názory a postoje vyjadrené v tejto publikácii. Názory autorov sa nemusia nevyhnutne zhodovať s názormi vydavateľa.

Zhrnutie

Krajiny Vyšehradskej skupiny v strednej Európe (Poľsko, Maďarsko, Česká republika a Slovensko-V4) sú často vnímané ako regionálny blok štátov s podobnými očakávaniami, cieľmi a výzvami. Zdieľajú spoločné dejiny, komunistickú minulosť a všetky vstúpili do EÚ a NATO s cieľom upevniť svoje postavenie v západnej civilizácii a transformovať svoje postkomunistické spoločnosti. V každej z krajín Vyšehradskej skupiny však existujú vnútorné sily snažiace sa o prerušenie tejto cesty a zásadný obrat kultúrnej a geopolitickej orientácie.

Takéto snahy sú podporované a posilňované aj vonkajšími aktérmi, ktorí využijú každú príležitosť na podnecovanie nespokojnosti, zvyšovanie napätia v spoločnosti a poskytovanie alternatívneho naratívu pre celý región. Rusko ako hlavný regionálny aktér pôsobiaci mimo rámca EÚ-NATO projektuje svoj vplyv a silu v regióne strednej Európy prostredníctvom diplomacie, energetickej a hospodárskej politiky, informačnej vojny a podporou domácich politických síl (dominantných aj okrajových) sympatizujúcich s ruským naratívom, pričom celkovým cieľom týchto snáh je obnoviť svoj vplyv v regióne a oslabiť EÚ a NATO. Po výsledku volieb v Spojených štátoch amerických sa otázka ruského vplyvu v strednej Európe stala dôležitejšou než kedykoľvek predtým.

Do akej miery sú spoločnosti vo vyšehradskej štvorke zraniteľné voči týmto podvratným zahraničným vplyvom?

Kde sú nedostatky, ktoré je potrebné odstrániť a aké sú príklady osvedčených postupov voči týmto hrozbám?

Napriek široko dostupným štatistickým údajom a štúdiám sa nikto doteraz nepokúsil tieto poznatky zosumarizovať v zhustenej komparatívnej analýze, ktorá by mapovala zraniteľnosť V4 krajín voči takýmto podvratným vonkajším vplyvom. S cieľom poskytnúť rozhodovacej sfére, názorovým lídrom a médiám takýto prehľad, GLOBSEC Policy Institute vyvinul metodológiu založenú na merateľných spoločenských a politických indikátoroch a analýzach prieskumov verejnej mienky, politickej scény, štruktúry médií a stavu občianskej spoločnosti. Spojením týchto dát a vstupov od stredoeurópskych expertov sme mohli odstupňovať zraniteľnosť jednotlivých krajín v regióne.

*Výsledkom je komplexný a informatívny **Index zraniteľnosti krajín strednej Európy**, vyvinutý s cieľom lepšie pochopiť aktuálne trendy v strednej Európe, analyzovať postoje obyvateľov týchto krajín voči Spojeným štátom, Rusku, Európskej únii a NATO a zároveň poskytnúť komparatívny prehľad opatrení, ktoré by mali byť zavedené pre zlepšenie našej bezpečnosti. Index zraniteľnosti meria zraniteľnosť jednotlivých krajín na stupnici od 0 do 100, pričom vyššie skóre zodpovedá vyššej zraniteľnosti voči podvratným zahraničným vplyvom.*

Predkladaný Index zraniteľnosti odhaľuje, že **Maďarsko je z Vyšehradskej skupiny najzraniteľnejšou krajinou** voči nepriateľskému zahraničnému vplyvu, **s celkovým skóre 57 zo 100**. Tento výsledok potvrdzuje rastúcu priepasť medzi Maďarskom a západnou Európou v mnohých kľúčových otázkach, čo je do veľkej miery spôsobené deklarovaným odmietnutím princípov liberálnej demokracie zo strany Maďarska ako aj zvýšenou náklonnosťou maďarských politických elít k ruskej sfére vplyvu. To však kontrastuje s verejnou mienkou, ktorá podľa prieskumov evidentne preferuje prozápadnú geopolitickú orientáciu a tiež preukazuje relatívne stabilnú podporu pre NATO, EÚ a USA.

Slovensko sa ukázalo byť druhou najzraniteľnejšou krajinou s celkovým skóre **51 zo 100**. Transakčný a oportunistický prístup k EÚ a NATO do značnej miery zdieľaný politickými elitami aj verejnosťou, pretrvávajúce silné energetické väzby s Ruskom a naivita politických elít voči geopolitickým cieľom Kremľa v strednej Európe spôsobili vysokú mieru zraniteľnosti pre Slovensko. V takejto situácii by aj malý tlak mohol výrazne zmeniť smerovanie krajiny.

Česká republika sa umiestnila na treťom mieste v rámci Vyšehradskej skupiny, s celkovým indexom **38 zo 100**. Česká spoločnosť napriek euroskeptickým tendenciám odmieta proruskú orientáciu. Jedinou výraznou výnimkou je český prezident Miloš Zeman, ktorý je mnohými považovaný za najdôležitejšieho a najviditeľnejšieho proruského politického aktéra v regióne. Zároveň je však súčasná česká vláda lídrom v boji proti vonkajším podvratným snahám prostredníctvom špecializovanej pracovnej skupiny proti hybridným hrozbám na Ministerstve vnútra a úzkej spolupráce s aktívnou občianskou spoločnosťou.

Podľa indexu zraniteľnosti **je Poľsko najmenej zraniteľnou krajinou regiónu voči podvratnému zahraničnému vplyvu** so skóre **30 zo 100**. Vďaka skúsenostiam z vlastnej histórie, ale aj na základe aktuálnej geopolitickej situácie je poľská spoločnosť najstabilnejším spojencom západu vo Vyšehradskej skupine. Na druhej strane, aj napriek skutočnosti, že Poľsko má jednu z najproeurópskejšie orientovaných populácií v Európe, si voliči minulý rok zvolili konzervatívnu a euroskeptickú vládu, pri ktorej môžeme pozorovať viaceré podobnosti s režimom v Maďarsku. Poľsko tak momentálne odmieta akúkoľvek kritiku svojho spôsobu vládnutia zo strany Bruselu a udržiava si Spojené štáty ako hlavného strategického spojenca.

Odporúčania:

- 1. Zaviesť opatrenia na efektívny boj proti podvratnému zahraničnému vplyvu, napríklad aktualizovaním Národných bezpečnostných stratégií a vytvorením špecializovaných STRATCOM jednotiek na jednotlivých ministerstvách.**
- 2. Rozkryť a zverejniť štruktúry používané na šírenie dezinformácií a mechanizmy využívané na podvratné pôsobenie zahraničných aktérov.**
- 3. Zabezpečiť nezávislosť a nestrannosť súkromných aj verejných mienkotvorných médií.**
- 4. Posilniť spoluprácu medzi médiami a občianskou spoločnosťou, ktorá bude zameraná na šírenie prodemokratických naratívov širokému publiku.**
- 5. Zvýšiť podporu pre výskumné a informačné aktivity, ktoré zlepšujú kvalitu a vplyv STRATCOM aktivít realizovaných vládou alebo občianskou spoločnosťou.**
- 6. Rozvíjať a podporovať výchovu k demokratickému občianstvu, kritické myslenie a mediálnu gramotnosť v školských osnovách.**

Prehľad krajín

MAĎARSKO - Index zraniteľnosti 57

Maďarská politická scéna a absentujúce štátne protiopatrenia znamenajú, že krajina je špeciálne zraniteľná voči nepriateľským zahraničným vplyvom - **tieto dve kategórie získali najvyššie skóre v rámci V4 - 78 a 80 bodov.** Výskum aj názory expertov sa zhodujú v tom, že vláda zastáva silne proruský postoj založený na ideologických sympatiách a energetických vzťahoch. Najpopulárnejšia opozičná strana v Maďarsku je takisto proruská, zameraná proti EÚ a dlhší čas podporujúca proruských separatistov na Ukrajine, vrátane niekoľkých svojich kľúčových politikov uznávajúcich “referendum” na Kryme. Najväčšia ľavicová strana je považovaná za neutrálnu a iba zopár malých strán je protiruských. Kvôli silnému prokremelskému postoju vrcholových politických predstaviteľov je vláda vcelku zdráhavá zaviesť opatrenia, ktoré by mohli pomôcť v boji s ruskou propagandou.

Mediálna scéna dostala skóre zraniteľnosti 60 - tiež najvyššie z regiónu. To je najmä z dôvodu silnej koncentrácie vlastníctva médií v rukách provládnych oligarchov a podnikateľov, ktorí sú, podľa rozhovorov s expertmi, výrazne zaujatí v otázkach spojených s EÚ, NATO a Ruskom. Absolútny vplyv vlády na verejnoprávne médiá je tiež silným faktorom prispievajúcim do skóre zraniteľnosti médií. **Štátne protiopatrenia buď úplne absentujú alebo nie sú verejne dostupné** a preto sa Maďarsko umiestnilo na spodnej priečke zraniteľnosti aj v tejto kategórii.

SLOVENSKO – Index zraniteľnosti 51

Názory a postoje slovenskej verejnosti (so skóre 53 – najvyšším z V4) sú do istej miery **odlišné od zvyšku V4 krajín**, čo je odzrkadlené najmä odlišnými naratívami vo veci budovania štátnosti (historické sympatie k Rusku ako ochrancovi Slovanov), ako aj súčasnou históriou a postojmi verejnosti voči Rusku a západu. **Slováci majú pozitívny vzťah k EÚ**, ale zároveň vyjadrujú **najmenšiu podporu NATO** a **úroveň ich protiamerických nálad je najvyššia v regióne.** Takéto postoje vytvárajú úrodnú pôdu pre hlbšiu eróziu prozápadnej orientácie Slovenska a politické sily pokúšajúce sa profitovať z týchto postojov a emócií. To sa odzrkadľuje aj na výsledkoch v kategórii Politická scéna, kde sa Slovensko ocitlo ako druhé najzraniteľnejšie po Maďarsku, s celkovým skóre 50.

Postoj hlavnej vládnej strany (SMER-SD) voči Ruskej federácii je označovaný za “priateľsky pragmatický”, čo môžeme charakterizovať ako sledovanie vlastných hospodárskych záujmov vyhýbajúc sa otvorenej kritike ruskej domácej a zahraničnej politiky. Vysoká úroveň energetickej závislosti od Ruska a pre krajinu výhodné poskytovanie tranzitu ruského plynu do západnej Európy tiež zohrávajú dôležitú rolu. Menší vládny koalíčný partner, Slovenská národná strana, je známa pre jej dlhodobé sympatie k Rusku a otvoreným opovrhovaním NATO a Spojenými štátmi, aj keď táto rétorika aktuálne ustúpila so zmenou vo vedení strany. **Slovensko sa tiež umiestnilo relatívne vysoko v kategóriách Médiá a Štátne protiopatrenia (40 a 78 bodov).** Absencia efektívnych štátnych protiopatrení voči nepriateľským vonkajším vplyvom a nedostatok uvedomenia zo strany verejnosti tak výrazne prispievajú k zraniteľnosti Slovenska.

ČESKÁ REPUBLIKA – Index zraniteľnosti 38

Česká republika sa **umiestnila na treťom mieste z krajín V4 s celkovým skóre zraniteľnosti 38 zo 100**. Postoj verejnosti k EÚ je skôr negatívny - najnižší z V4. Hlavnými zástancami hlbokého skepticizmu a pohrdania voči európskej integrácii a hlasnými podporovateľmi ruských naratívov sú prezident Českej republiky Miloš Zeman a jeho predchodca Václav Klaus. **Prejavy a konanie oboch českých prezidentov sa do istej miery pretavili do široko populárneho euroskepticizmu** v časti českej spoločnosti. Naopak, **podpora NATO je relatívne vysoká (44%)**, zatiaľ čo silný nesúhlas s členstvom v NATO je celkom nízky (17%). Viac ako polovica populácie však vníma rolu Spojených štátov v Európe ako negatívnu (51%), pričom iba 35% ju vníma pozitívne. **Zraniteľnosť českej verejnosti dostala skóre 36, čo je druhé najvyššie umiestnenie v regióne po Slovensku.**

Česká republika je najmenej zraniteľná z krajín V4 v oblasti štátnych protiopatrení, keďže súčasná vláda premiéra Bohuslava Sobotku v roku 2016 otvorene poukázala na existenciu nepriateľských vonkajších vplyvov vo verejnej politike. Niekoľko analýz a správ bolo k téme vplyvu nepriateľských zahraničných aktérov na českú spoločnosť vypracovaných. Po vládnom "Audite národnej bezpečnosti" bolo vytvorené špecializované "Centrum proti terorizmu a hybridným hrozbám" na českom Ministerstve vnútra. Odolnosť občianskej spoločnosti je tiež dobre rozvinutá a umiestnila sa ako druhá najmenej zraniteľná v rámci V4.

POLSKO – Index zraniteľnosti 30

Geografická blízkosť a turbulentné vzťahy v minulosti medzi Poľskom a Ruskom spôsobili, že **Poľsko je odolnejšie a jeho spoločnosť je výrazne obozretná v súvislosti s ruskými úmyslami na geopolitickej scéne**. Od získania nezávislosti sú Poliaci značne neochotní považovať Rusko za svojho spojenca. Poľské členstvo v EÚ a NATO bolo navyše považované za krok, ktorý zabezpečí teritoriálnu integritu krajiny, zvýši bezpečnosť a bude viesť k ekonomickej prosperite.

Poľsko vyšlo ako **najmenej zraniteľné v dvoch kategóriách – Spoločnosť a Politika (20 a 28)** a ako **druhé najmenej zraniteľné v ďalších dvoch – Médiá a Štátne protiopatrenia (35 a 33)**. Toto hodnotenie má viaceré opodstatnení. Po prvé, posledných desať rokov prieskumy verejnej mienky ukazujú kladné postoje Poliakov k Spojeným štátom. Po druhé, postoj Poľska k Rusku je výrazne komplikovaný a v poslednej dobe sa značne zhoršil. Tragédia pádu lietadla v Smolensku mala vyslovene škodlivý vplyv na poľsko-ruské vzťahy - udalosť Rusko využíva ako nástroj vydierania poľskej spoločnosti. Obraz Poľska ako rusofóbnej krajiny však môže nahrávať Rusku do kariet, keďže znižuje silu poľského hlasu v rozhodovacích procesoch EÚ.

GLOBSEC
POLICY INSTITUTE

Klariská 14
811 03 Bratislava
gpi@globsec.org

www.globsec.org